

Hankenumero STM053:00/2018

Lausunto ehdotuksesta eräiden järjestöjen ja kuntien sekä työnantajien järjestämien työllistymistä tukevien toimien sisällyttämisestä työttömyysturvalain nk. aktiivimallin mukaiseen aktiivisuuteen

Lausunto koskee ehdotusta työttömyysturvalain 6 luvun 3 a §:ssä ja 7 luvun 5 s §:ssä tarkoitettun nk. aktiivimallin kehittämisestä.

Vates-säätiön lausunnon näkökulma on vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen tukeminen perustuen henkilön omaiin voimavaroihin ja työkykyyn.

Esityksessä ehdotetaan, että aktiivisuutta kerryttävää toimintaa järjestävien toimijoiden joukkoa laajennetaan mm. työllistymistä tukevaan valmennukseen tai muuhun siihen rinnasteiseen toimintaan, joka voi kerryttää osaamista ja parantaa työelämävalmiuksia.

Aktiivisuutta kerryttävää toimintaa voisivat esityksen mukaan järjestää myös ammattiliitot ja -järjestöt, niitä jäseneksi ottavat rekisteröidyt yhdistykset, työttömien yhdistykset ja kunnat omana toimintanaan sekä palveluntuottajilta hankkimat toiminnot. Toimijoiden joukon lisäys on esityksessä tyypistetty vain harvojen järjestöjen mahdollisuudeksi eikä koske muita kuin edellä mainittuja. Kaikilla alueilla ei ole samassa määrin ammattijärjestöjen tai työttömien yhdistysten järjestämää työllistymistä tukevaa toimintaa vaan sitä toteuttavat alueella muut tahot muunakin kuin ostopalvelutoimintana.

Kolmannen sektorin toimijat tekevät vahvaa työllistymistä edistävää työtä, joka täyttäisi hyvin aktiivimallin vaatimukset. Esityksen mukainen kirjaus jättää kokonaan toiminnan ulkopuolelle osan keskeisistä heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä edistävästä järjestötoimijoista. Yhdistykset ja säätiöt ovat monilla alueilla vahvoja ja asiantuntevia toimijoita, jotka toteuttavat aktivointitoimiksi luettavia toimenpiteitä erilaisten hankerahoitusten avulla (ESR, TyPo, ELY, STEA, valtiorahoitteiset hankkeet).

Toimijoiden joukko on liian kapea-alainen ja kirjausta pitäisi laajentaa niin, että kaikki rekisteröidyt yhdistykset ja säätiöt, joilla on ammattimaisesti tuotettua työllistymistä tukevaa valmennusta ja muita palveluita ja joiden toiminta täyttää muistiossa mainitut sisältökriteerit, luetaan aktiivisuutta kerryttävän toiminnan järjestäjäksi.

Esityksen mukaan työkyvyn tutkimukset ja arvioinnit eivät kerrytä aktiivisuutta. Esityksessä ei oteta huomioon työttömien erilaisia elämäntilanteita ja työ- ja toimintakykyä. On tärkeää, että aktiivitoimenpiteeksi huomioitaisiin myös työ- ja toimintakyvyn arvioinnin palvelut. Näiden palveluiden tavoitteena on asiakkaan työ- ja toimintakyvyn selvittäminen, työ- ja toimintakykyä vahvistavan toiminnan käynnistäminen ja henkilön asteittainen siirtyminen kohti työllistymistä. Arviointipalvelut ovat nimenomaisesti aktivointipalveluita.

Työllistymistä tukevan valmennuksen ja ohjauksen tulisi myös olla työelämävalmiuksia tukevaa ja parantavaa toimintaa. Valmennus ja ohjaus toteutuu suhteessa henkilön omiin työllistymistavoitteisiin. Työnhakijoiden aktivoinnin ja aktivointitoimenpiteiden tarkoituksena ja tavoitteena tulee olla todellinen työllistyminen, ei pelkästään aktiivisuusehdon täyttäminen. Toimintojen ei tulisi olla vain aktiivisuutta osoittavia, vaan tavoitteellisia.

Työ- ja toimintakyvyn arviointi sekä työ- ja toimintakyky vahvistava toiminta sekä valmennus ja ohjaus tulee olla laskettavissa työllistymistä edistäväksi toiminnaksi.

Toiminnan järjestäjän tulee kirjoittaa todistus työttömyysetuuden hakijalle aktiivimallin mukaisesta toiminnasta. Työttömyysetuuden hakija toimittaa tämän osallistumista osoittavan todistuksen työttömyysetuuden maksajalle todistaakseen aktivointitoimenpiteen. Jos toiminnan järjestäjä ei anna todistusta, osallistuminen ei kerrytä aktiivisuutta. Ohjeistuksella tulee varmistaa, että työttömät ymmärtävät varmistaa toiminnan järjestäjältä mahdollisuuden saada todistus. Palvelun tuottajia pitää ohjeistaa antamaan todistus toimintaan osallistumisesta. On toivottavaa, että tälle todistusmenettelylle laaditaan lomakkeet, jotta ilmoittaminen tehdään mahdollisimman helpoksi ja yhdenmukaiseksi.

Muutosehdotus lisää työnhakijalle todistustaakkaa omasta aktiivisuudestaan, joten sen ilmoittamisesta tai ilmoittamistavassa ei saa olla ylimääräistä estettä henkilön vamman tai sairauden vuoksi.

Aktiivimallin mukaisen aktiivisuuden osoittaminen on varmistettava yhdenmukaisilla käytännöillä ja selkeällä, helposti ymmärrettävällä ohjeistuksella. Aktiivisuuden todentamisessa maksajatahon tulee varmistaa toimenpiteiden esteetön saavutettavuus myös eri vammaryhmiin kuuluville työnhakijoille.

Aktiivimalliin esitetyt korjaukset ovat tervetulleita ja mahdollistavat aktiivisuuden osoittamisen aiempaa laajemmalle joukolle. Esitetyt muutokset eivät takaa, että kaikki työttömät henkilöt voivat täyttää aktiivisuusvaateen, eikä näin tule koskaan tapahtumaankaan. Osatyökykyisten ja työkyvyttömiä työttömien terveydentila sekä työ- ja toimintakyky tulee huomioida päteväksi syyksi olla toimeenpanematta tuen alennusta. Jos hoitava lääkäri pitää aktiivimallissa edellytettyjä toimenpiteitä potilaan terveyden kannalta haitallisina, tulee lääkärin lausunnon riittää osoittamaan työkyvyn rajoitteet ja vapauttaa aktiivisuusvaatimuksesta.

Aktiivitoimenpiteenä tulisi ottaa huomioon myös eläkeselvittely siinä vaiheessa, kun asiakkaalle tarkoituksenmukainen eläkeprosessi on käynnissä. Päätöksen odottelun aikana ei tulisi olla veloitetta osallistua muuhun palveluun, jos asiakkaan toimintakyky ei tätä mahdollista.

Samanaikaisesti nk. aktiivimallin valmistelun kanssa työ- ja elinkeinoministeriössä on valmistelussa ns. omatoimisen työnhaun malli. Aktiivimallin esityksessä ei huomioida ko. lakimuu-
tosta. Esityksessä ei myöskään mainita esillä ollutta vapaaehtoistoiminnan mahdollista ottamista mukaan aktiivisuusehtoa kerryttävään toimintaan. Kokonaiskuvan saaminen vaikeasti

työllistettävien palvelupolusta on niin monipolvinen ja muuttuva, että lainvalmistelussa tulisi ehdottomasti kuljettaa säädösprosessit rinnakkain.

Vates-säätiön lausunnon valmisteluun on osallistunut säätiön taustayhteisöihin kuuluvia työllistymistä edistäviä työllistämisyksiköitä, järjestöjä ja säätiöitä.

Helsingissä 31. päivänä heinäkuuta 2018

Jaana Pakarinen
Säätiön johtaja